

comentaris literaris

per Josep Palomero i José Miguel Segura

FRANCISCO PÉREZ PUCHE

Cròniques de València

Editorial:

Drassana

València, 2023

Pàgines 178

Històries de València

És un llibre deliciós i molt amé. L'autor, periodista i cronista de València, ha rescatat de les pàgines del diari *Las Provincias*, del que fou director, trenta episodis curiosos de la història del cap i casal i els ha explicat de nou als lectors contemporanis amb l'estil característic del periodisme actual.

Els ha distribuït en sis apartats. En el dedicat al riu, Pérez Puche rememora l'ofici dels raiers que baixaven troncs pel Túria fins a les caballes del s. XIX. En el segon, dedicat a la mar, l'autor recupera els grans vapors de la Societat Valenciana de Navegació i de la Companyia Valenciana de Vapors de Correus d'Àfrica. En el tercer, dedicat al progrés, evoca el primer ferrocarril de València al Grau, la vacuna contra la grip del Dr. Simarro, la primera emissió de ràdio en 1925. En el quart capítol o apartat, toca la frustrada venda dels Jardins del Real i el primer túnel urbà en la Gran Via. En el quint, la nissaga dels Alba, que prové d'Almansa, el teatre Bataclan, la vinguda d'Orson Wells. Finalment, en el sisè apartat del llibre es fixa en diversos personatges notables, com el marquès de Campo, i l'homenatge a Emilia Pardo Bazán en la Llonja el cap d'any de 1900. **JP**

J. L. MARTÍN NOGALES

La mujer que amaba a las abejas

Editorial:

Menoscuarto

Palència, 2023

Pàgines 333

Novel·la

La mujer que amaba a las abejas és l'última novel·la de José L. Martín Nogales (Burgos, 1955), professor a més de crític literari de reconeguda solvència –amb nombroses ressenyes publicades en premsa escrita i en internet, prologuista de diferents recopilacions d'articles d'Arturo Pérez-Reverte i autor d'estudis com *Cincuenta años de novela española*, *Los cuentos de Ignacio Aldecoa*, *Artículos literarios en la prensa (1975-2005)* i d'una antologia de relats breus titulada *El cuento español. 1975-1990*–, a la qual precedeixen altres títols com *La mujer de Roma*, de 2008, *Herederos del paraíso*, de 2021, *El faro de los acantilados*, de 2013 i *Verás caer una estrella*, de 2020.

Dividida en tres parts –l'última molt més breu que les anteriors–, en esta obra el lector queda atrapat des de les primeres pàgines per una història repleta d'emocions ambientada en la nostra guerra civil, en el període de la postguerra comprés entre els anys 1943 i 1951 i, finalment, en els inicis del mes de desembre de 1978. L'argument –i també la trama, el discurs del narrador– té com a frontissa el descobriment del cadàver d'un dels personatges després del que sembla sens dubte una mort violenta. Noquejat des de les primeres pàgines per esta arrancada *in media res*, el lector s'en-

dinsa en una lectura absorbent. La primera part de la novel·la és en realitat un *flashback* de gran amplitud i abast sobre els fets que condueixen a aquesta mort. La segona part de l'obra és un relat dels fets que la succeeixen fins a una segona mort, la de Dèlia, la dona que dona títol i que al costat del seu fill protagonitza els moments més lírics i profunds de l'argument durant les seues visites a un *colmenar* tenyit de resonàncies autobiogràfiques de l'autor.

Fins ací –a penes queden 60 pàgines perquè finalitze la novel·la– l'escena inicial, l'eix sobre el qual s'ordenen els personatges i la història contada, sembla no tindre la menor rellevància, la qual cosa canvia per complet en la tercera i última part, quan Luis, el fill de Dèlia, –i els lectors amb ell– realitza una emocionant sèrie de descobriments quasi 30 anys després amb els quals el seu propi passat quedarà definitivament il·luminat i ordenat, obtenint les respostes necessàries perquè els seus records –la seua memòria– tinga finalment sentit. La dona que estimava a les abelles és una novel·la sobre alguns aspectes de la condició humana, sobre unes conductes, uns valors, i unes pulsions –la culpa i la innocència, la venjança i el rancor, el sexe i el dolor, la fam, la por i la maldat– que en uns temps com aquells semblen obligatòriament embrutides però que també alberguen insospitades formes d'amor.

El narrador omniscient i no focalitzat evita coste el que coste jutjar i caure en cap maniqueisme, el que és una forma consideració cap al lector i de respecte cap als seus personatges. Amb un discurs fragmentari i discontinu –el·lipsi, salts temporals– i un llenguatge nítid i profund, sense estridències ni esnobismes, *La mujer que amaba a las abejas* –novel·la intrahistòrica, microhistòrica, què més dona...– no admet pauses en la seua lectura, deixant-nos finalment sense alé, commoguts i estremits a parts iguals. **JMSR**

J. R. BERTOMEU I C. FERRAGUD

Entre verins

Editorial:

Bromera - PUV

València, 2023

Pàgines 183

Històries tòxiques

El fet de llegir els sis casos que s'expliquen en este llibre no provoca cap toxicitat en el lector (com succeïa als monjos d'*El nom de la rosa*, la novel·la d'Umberto Eco) però les he qualificades així perquè expliquen sis casos històrics d'enverinaments, que els autors, professors d'Història de la Ciència de la Universitat de València i membres de l'Institut Interuniversitari López Piñero, han exhumat de diversos arxius a fi de comptar amb una base documental que, transformada en literatura, els facilita el recurs adequat per a dissertar en l'últim capítol sobre els verins en general i, en l'apèndix següent, per a explicar les malalties que diverses substàncies tòxiques han causat al llarg de la història.

A l'edat mitjana, el rei dels verins era l'arsènic, i en el capítol segon es narra el cas d'un criminal pare de família que va enverinar tota casa, amb els detalls del juí corresponent. Amb el pre-text d'escriure sobre les metzines, els autors han contextualitzat els detalls dels casos, i han aportat dades concretes sobre el comportament del veïnat, l'aplicació per la justícia de penes i turments als reus, el recurs que es feia abans de la medicina popular. **JP**

la ciutat dels dies

Lluís Meseguer

Castelló literari

Fa uns dies, mentre estàvem compartint en una aula de la Universitat Jaume I, una sessió sobre l'exili, em va vindre a la ment un dels millors poemes escrits mai sobre la ciutat de Castelló de la Plana, escrit per l'exiliat Diego Perona, titulat *Noche en mi Plana*, i recitat des de l'exili per Ràdio Moscou i l'emissora Pirenaica, segurament en una nit de desembre de fa setanta anys. Enyorava la ciutat «con vestido de brisa rosa escarlata / que bordan los luceros / con las turquesas agujas de Santa Agueda. / Donde el Mijares exprime / la dulce naranjada / de su pecho de madre...»

El poema de Perona el vaig publicar, fa ara vint anys, dins el meu llibre *Castelló literari*. I per un instant,

les pàgines d'eixa enciclopèdia local, que em té content i crític amb la celebració o l'excusa del temps passat, revelen la necessitat d'escoltar, criticar i afegir-hi tot allò que la ciutat ha creat o sobre ella s'ha creat des de fa vint anys: la mirada exterior, la caracterització popular, el creixement de la ciutat des de l'Edat Mitjana, el Renaixement, Barroc, el Romanticisme i la Modernitat. I les arts i l'espectacle, la comunicació i l'ensenyament...

Celebració especial

Així que celebro ara l'aniversari d'un llibre que, com tots, escrivim entre tots. Amb dos textos del temps que van entre la collita del safrà i la de les mandarines. El primer, de l'il·lustrat castellanenc José March Borràs (1791), diu així: «Un Sa-

«Les pàgines d'eixa enciclopèdia local revelen la necessitat d'escoltar, criticar i afegir-hi tot allò que la ciutat ha creat o sobre ella s'ha creat des de fa vint anys»

cristán de la Habana, / que viene muerto de frío, / dice, que un Indio bravío / remendaba una Sotana: / en Castellón de la Plana / no hay este año azafrán, / y el Rey de Pastrapatan, / con firmas del Rey Asuero, / le disputa a un peluquero / los Estados de Milán.» I l'altre text que em ve a la ment és obra del puntual visitant infantil de la Plana, Manuel Vicent, l'autor de la Vilavella, que recordava (trauït del castellà): «Quan a casa es cobraven les primeres mandarines, ma mare em portava a Castelló en el cotxe de línia a comprar-me sandàlies [...] i final del recorregut la ciutat m'havia ofert la profunda olor de les draperies, la dolçor podrida d'alguns albellons, el perfum d'aire tancat de les botigues, la ferida que les sabates m'havien format ja en el taló al voltant del migdia.»

Exacte: el desembre dels camins de cada dia, també els dels exilis, sense les veus dels quals la ciutat no és sencera ni universal. **≡**